

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1965 чылда

УЛСЫЯТТИК

1965 ч.

ОКТАБЬР

29

ПЯТНИЦА

№ 256 (6273).

Өртээ 2 көп.

Болгариянын партия болгаш күрүне удуртукчулары чаныпкан

Болгариянын Коммунист партиясынын Төп Комитетинин Бирги секретары, Болгариянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Тодор Живков, Болгариянын Коммунист партиясынын Төп Комитетинин Политбюроунун кеңигүннери: Болгариянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын Бирги оралакчысы Живков, Болгариянын Коммунист партиясынын Төп Комитетинин секретары Боян Былгаранов, Болгариянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчысы Станко Тодоров, Болгариянын Коммунист партиясынын Төп Комитетинин Политбюроунун кеңигүннери.

гүнүгө кандидат, Болгариянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчысы Тано Цолов олар СЭКП Төп Комитетинин чалаанын азуулар Москвага найыралдык аям-чорун кылып чараш, октябрь 27-де төрөн чуртунче чаныпкан.

Болгариянын Улус Республикасынын партия болгаш күрүне удуртукчуларын Внуково аэродромга эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, Ю. В. Андропов болгаш албанын өсө-даа кижилери барып үздөн.

(СЭТА).

Коммунист партиянын шынчы дузалакчызы болгаш кур күжү — ленинчи комсомол делгерезин!

АЛДАРЛЫГ АНЫЯКТАР

Октябрь 29 — комсомолдун төртүнгөн хуңу. Бүдүрүп туруп келгеннин дөртөн чеди чылдарынын дүргүзүндө бир мүн ажыг катан — 22 мундан 23 миллион чедир өскөн комсомолдун коммунисттерин ленинчи партияга, төрөн чурт чоргаларын турар. Ынчангаш бо хуңу совет аныяктар-биле кады бүгү совет улус байырлап турар.

Комсомол маалырыг болгаш улуг алдарыг оруткү эртен. Ол оруткү ленинчи аныяк гвардия чыда-биле болгаш демир-хүрек-биле, шугарганын болгаш туманын аразы-биле атакалап, тийлеп чораш, бодуун салгалчыларыга түзүп берген.

Бүдүрүп аныяк кижилеринин мурнуна, боттарынын үзүндө аныяктар, комсомолчулар чораш кижилер хамааты дайынчы чыдарына Павел Корчагин-биле кады совет эрге-чагырганы камгалап алган. Олар баштайгы беш чылдарын туугуларынның бирги одуруунга чоруп, Магнитогорскиин болгаш Комсомольскиин тургустулар. Олар Ала-чурттуң Улуг дайынның чыдарына Александр Матросов ышкаш мага-боду-биле Төрөн чуртун камгалап, ону алдаржыктаннар. Олар боттарынын ху херонден ийи-тилекти херон кезде белик көрүп чорашкан, ыччангаш оларның маалырыг чоруп, эрес-шүдүгү күш-ажылы Чер кырындаа, Комсомолдаа улуг тийлепкелерге бистин чурту чедирип, делегейге магадаткан.

Эн-не, магадыг чагай, эн-не хундугу төртүгү сорулга амгы совет аныяктарын улуг-хуунага таварышкан. Олар коммунисттер тургузар болгаш аана чурттаар аас-кежиктилер-дир. Бистин Төрөн чуртувун амгы аныяктары, комсомолчулары боттарынын таланты-биле, аныяк кыштыгыныкы-биле амгыларды чаартыр, черин кастаар күмөлдөгү.

Оларның аразына Совет Тыванын аныяктары, комсомолчулары база чоруп турар. Тыванын оолдары болгаш кыстары боттарынын изиг эзерги-гизин, аныяк чүрөктерин ийи-тилекти херонге бараалгалып турарлар. Кызылдың үлөтүрү бүүрүлгелери чеди чылдын планын күүсөдипке деп өөрүчүт мездө бүгү республикада чыгыла-лаанга. Ында хоорайнын аныяк аныякчыларынын, комсомолчуларынын төлөтүгү улуг хууу база кирген.

Совет Тыванын аныяктары чурттуң хай терлеринде келген иш-өрү-биле кол-хуунада түтүктүп алган. «Тыва даг-дугу» комбинаттын бирги ээлчэн ажылдагы киришкөр, «Тыва ко-балыг» комбинатты түзүп турарлар.

«Сүт-Хөл» совхозтун Ак-Дашта комсомолчу аныяктар фермазы ыныг фермалар аразына чарышка үшкү кварталга тикелчип болгаш, ВЛКСМ обкомунун шилдир Кызыл туугун чаалап алган. Ол ферманын саанчызы Ондар Шортак 9 айларда ийек бүрүзүндө 2235 кг сүтү саап, Тандынын ийек бүрүзүндө 2235 кг сүтү саап, Тандынын

«Тийлеге» совхозунун комбайнери Михаил Акан-оол сезонда 1100 га черин тарааны ажаап, Бин-Хем районда хойжу Ондар Эрес-оол 100 хойга онааштыр 124 хураганнары дорустурган, республикада эн эки көргүзүлгелерин хууу-ленин-де киргенер. Аныяк назынын кыптыккан кү-женин-биле ыччаар ажылдап турарларын теже-лин санап чедер боор!

Партиянын Төп Комитетинин октябрь болгаш оюн соондагы Пленумнары бистин бүгү мезгелде ажыл чорудалганын эртеме, марксис-ленинчи теорияга үлөткүлгелерин эргежөк чу-гулазын онаалап айткан.

Ынчангаш аныяк-өскөнни дайынчы болгаш күш-ажылы алдарын төгү-чанчыларынга үлө-лөп кижилерин партия бирги чергенин ужу-дугуна кылдыр санап турар. Бистин амгы аас-кежиктиг амгыдалыкты хууун салгалчы-ларын хууун болгаш деринин кайы хире улуг үнө-биле чедип алдынганы бистин чамык кижилерин: чедир билбей баргылар. Келер үени чүгө кымы херегелерин согуурал-биле көөр, ажылдакка, чүгө даштын наастакаар, нити-нин корум-турумун хундоловче чамык аныяк-тарын бисте бары чажыт эвес. Ындыларын дугайын хурал-сугалаа-даа чугаалажып, солун, сеткүүлге-даа бижип турар бис.

Чаа кижинин мөзү-шынарын каннап дарган-наары — чик эвес сорулга. Аныяктар орту-аунга политик-кижизилдиги ажыл улам-на тодаргай, согуургангыт хевирлериг болган ту-дун-на, ол ажыл улам даштиг, үрө-түнөдиг болур. Комсомол организациаларынның органи-аастыг болгаш кижизилдиги ажылдын мето-дун-на, формаларын чептестерин дугайын-да чугаа комсомолдун район конференциялары-да болуп турары таварыла эвес.

Комсомолда организациалыг болгаш полит-ки-жизилдиги ажылы партиянын амгы негелде-лерин даузаар күштелдирер — республиканын комсомол организациаларынның дайынчы соруга-зы болур. Ону үе негеп турар.

Комсомолдун онза кичээтпей салыр чүдү — аныяктарын кижизилдиге болур. «Аныяктар өвилелинч нежигүннери болуру дээрге, бодунук амшыл, бодунук куштерин нити херекке бээр дээр амылаары болур. Коммунист кижизил-диге шанла ында болур. Чүгө ыныг амгы аныяк кижизилдиге ыс ас бзулук коммунист болуп болур. Бир эвес олар ол амыл-биле практиктиг чедикшиинерин чедип ап шыдаар болза, чүгө ыныг таварылгада олар коммунист болулар».

Улуг Ленин аныяк кижиге, комсомолчуга ча-гыны бо-дур.

Совет уус ас СЭКП-нин XXIII съездинче со-рук киришкени-биле чоруп турда, комсомол база ол күчүлүг чыскаала төлөтүп черин ээлеп, бо-дунук беш орденниг туугун белик кедүрүп алган чоруп турар.

ВЛКСМ-нин 47 чыл оюнга тураскааткан Кы-зыл хоорайнын аныяк-тарынның сүдү октябрь 27-де, национал хөгжү-мшия театрыга болган. Мадаа хоорайнын ВЛКСМ комитетинин секретары Ю. Коновалов Ленинчи комсомолдун хуууге уткуштур хоо-райнын аныяктарынның 9-10 айларда ажы-ахия түнөп чугаалаан. Салба республиканын партия, совет органи-аанын амыдакчылары киришкен.

ЧУРУКТА: сабатуд бөлүк киришкелери. Фото А. Солуянын.

Чарыштын тилекчилери

Улуг-Хем районун колхоз, совхозтарында аныяктарын 13 сүт-бараан фермалары бар. Оларын 7-зи коммунист күш-ажылы бригадалары деп белик атты чедип алыр дээр сорулга салган ажылдап турар. А «Найы-рал» совхозтун Урбун. «УТКА 25 чылы» совхозтун Иштин-Хем сүт-бараан фермалары ол хундугу атты чаалап алган.

Урбун сүт-бараан фермазы комсомолдун 47 чыл оюнга уткуштур кал-баран коммунист чарыштын бирги одурууна. Эрген 9 айларын дур-гулаада ферма нити-биле 216400 кг сүтү бүүрүп, бир нескке онааш-тыр 1529 кг сүтү саап алган. Социалист чарыштын ийги одурууна Кара-Тал сүт-бараан фермазы. Ферма 172200 кг сүтү бүүрүп, бир неск-те 1213 кг сүтү саап алган. Урбун фермазынын мурунчук саанчызы, ком-сомолчу Чуур Байлакай бир нескке онааштыр 1753 кг, Татьяна Наваштай 1723 кг, Самба Чудаай 1623 кг сүтү саап алганнар.

Саанчыларның хеймери

Баа-Хем районун «Октябрь 30» колхозтун Мерген сүт бараан фермазынын саанчыларынын хей-мери, Лопсан Александрга ленинчи комсомолдун төртүнгөн хуңу ийи-лапкыр байырдаа болган.

Бөгүн аныяк саанчыга комсомол дитр сүтү саап алган.

Оларның ажил-херээ ындыг

Уш чыл бурунгаар Кызылдың төп электри станциянын комсомолчулары ажылдап турар черинин аргы-шевери дээр лохоту чарлаан. Оон эгескечтеринин бирээзи В. Армян турган чыда. Олар ону эн-не бөдүүн амылаа эгескечтер. Комсомолчулар бүүрүлгелерин културалык белик болур болза, күш-ажылы бүүрүлгүлүү база белик болур деп чүвени шим-дар сорулган салып алган турганнар. А бөгүн оларын ол салган соругазы бүүрү-биле чедип алдынганыга кым-даа бүүрүр. Ыччаарда стан-циянын коллектив коммунист күш-ажылы белик ат дээр демисежип турган, ам ол хундугу атты чедип ап, чеди чылдын бүүрүлгө планын чедикшиини күүсөдипке, 1966 чылдын үлөтүгө кириштир ажыл-дап турар. Бо дээрге кайтамчыг күш-ажылы тийлеге-дир. Ол ажыл-иш херек дээрге, коллективни бүүрүлгелерин берип болур чүрүлгелерин долу күжү-биле ажылдап соруга-ны салып, кижизилдиги бүүрүлгү-нү күжү-нү.

чогадыкчы талантынын илередип, ону чыгыс демик күш кылдыр мөө-нөп келгенниг түнөлдү-дир. Ында аныяктарын көсү улуг-хууу база кирген.

Бо демик коллективте ленинчи комсомолдун 22 кеңигүннери болгаш эвээш эвес аныяктар ажылдап турар. Оларын кылган болгаш кылп турар эки херектери эвээш эвес. Олар-нын баштыкчызы Гая Черкашина:

— Амылраа дээрге демисе. Ки-жизин сеткили хомудалып, оон өрү-шүкүзү бичин-даа каа болза со-салтыптар багай аажы-чан эргикчи ар-тынчызы-дир. Оларын бирээзи ара-га ижер чорук. Бис аана уур демисе-сеп турар бис — деп чугаалаан. Ажылдагы аныяк, чаа чүвенин деттик-чиз, кижизин өөрүшкүү, оон чараш аажы-чан, белик идея дээр демисе-сеп, Коммунист партиянын шы-чы дузалакчызы алдарыг ленинчи комсомолдун бир отряды ыччаар ажылдап турар.

Д. АНАЯ-ООЛ.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ РАПОРТТАРЫ

Таджикистаннын мурунчук бу-дургаларынның бирээзи — Ду-шанбинин демир-бетон кымылгар, конструкторлар заводунун кол-лектив чеди чылдың програм-манын октябрь эгезинде күүс-көткө, а ам техника-экономи-кити бүгү көргүзүлгелер дайы-биле 1965 чылдын планын хуууаа бетинде күүсөткенин дугайын рапорт-таар.

Заводтун коллектив партия-нын XXIII съездин ажитынар уе-ге чедир бирги кварталын он-аалажып күүсөдирин, а Ок-тябрьнң 48 чыл оюну хуууге чедир чыл планын немес 500 мун рубланыг эгелге конструкторла-рын, кымылгарын амылаа үндү-рерин шиптирлээ.

Туркменинның көдөз ажыл-агыйнын ажил-ишчилери кү-рү-меге хөөс садарынның чыл пла-нын хуууаа бетинде күүсөткен. Белекел черлеринде 460 мун то-на хөөсүн чоруткан, оон 90 хууун бирги сорт кылдыр үлдүз-п алган.

Улуг Октябрьнң 48 чыл оюнга болгаш СЭКП-нин XXIII съезди-нинге төлөтүп ужуражыр дээр демисешпаша, республиканын көдөз ажил-ишчилери планга ис-

мей ам-даа 40 мун тонна хөөс-үн күрүмеге садарын шиптир-лээ.

Дагестан АССР-ниң көдөз ажил-агыйнын ажил-ишчилери тараа белекеленин планын күүсө-дүп, Төрөн чурттуң шыгжамы-рынга 59,3 мун тонна тарааны, оон иштинде кымыл-тасты 43,2 мун тоннаын урган. Тараа саа-ры тургунушкан. Рист, ку-курдузунун кибратыг болгаш сортуг урезинерин садарынның планы күүсөткенин. Бо чылын рес-публиканын ажил-ишчилери ис-пиргадтыг чагай дүжүдүн өстүр-ген болгаш ону белекелеринин он-аалажып боттардынган. Күрү-меге 113,9 мун тонна винограды саткан.

Дагестанчылар күрүме /дук болгаш чуурга садарынның пла-нын база чедикшиини күүсөткен.

Воронеж областын ажилчы-чоннары мал ажилынч продук-туларын болгаш тарымал тоорук урезинерин белекелеринин бо чылга доттааттыг планнарын хуууаа бетинде күүсөткен. Олар күрүмеге 150,3 мун тонна эгити, 57,9 мун тонна сүтү, 216 мил-лион борбак чуурган, 2 мун 721

тонна дүктү болгаш 242,2 мун тонна тарымал тоорук саткан. Областын колхозтары болгаш совхозтары эртен чылдың ха-маарышын үзүнгө бодаарга, бо чылдын 9 айларын дүргүзүндө мал ажилынч продуктуларын бу-дурерин дыкка көүсөткен.

Кемерово областы эгити, сүтү болгаш чуурган күрүмеге саа-рын чыл планын хуууаа бетин-де күүсөткени рапорттаар. Эг-тен чылдың хамаарышкан үзү-нгө деңгээлге эгити 29 хуу, сүтү 26 хуу, чуурган 30 хуу хойну саткан.

Прокляевск, Беловск, Яйск, Новокузнецк районнарын колхоз-тары болгаш совхозтары мал ажи-лынч продуктуларын бүүрүлгелер болгаш күрүмеге садарын көүсө-дүп талазы-биле эки түнөлдөгү чедип алган. СЭКП-нин XXIII съездинге төлөтүп ужуражыр дээр областын көдөз ажил-агыйнын ажилдакчылары соци-алист чарышты калбартып, мал кыштагалдыкшынын чедикши-ниг чорудар, мал ажилынч про-дуктуларын бүүрүлгелер улам ийи-лауудулар талазы-биле хемчеглер-ин ал турар.

(СЭТА).

Октябрь мурунун ээлчээнде

Биледип сүт-бараан фермазынын коллективинин эки ажил-херектери чүгө Бин-Хем районда эвес, база республикада суражкан. Октябрь 20-ге чедир ол коллектив чыл планын 105 хуу күүсөдүп, күрүмеге 544 тонна сүтү саткан. Ам ферманын ажилдакчылары кышка белекелде кол ки-чээтпей салып турар. Октябрыга күш-ажылы белек кылдыр 160 ийек кирер чаа калканы бүүрү тулуп доозуп, 15 тонна сүтү немес саар со-рулганын салган. 200 тонна силос, 1100 тонна суген болгаш саваа фер-мада курадыларгыткан.

Тос чылда фермага ажылдап келген, байлак дуржулгалыг мурунчук саанчы Е. Серет-оол чылда бир несктен 1650 кг сүт саап алыр хуууаа-гизин тос айларын түнөлдөгү 1950 кг кылдыр күүсөдүп, нити-биле 36,850 кг сүтү саткан. Е. Серет-оол коммунист партиянын XXIII съездинге алдар кылдыр бир несктен чылда 2000 кг сүтү саар дээр.

Суггарылга звенозу

Чагай дүжүтү өстүрүп алдыр-га чугула хемчеглерин бирээзи суггарылга болур. «Чыраа-Бажи» совхозтун Хорум-Даг салбырын

Даглар эдектеринде оттар

Калбак-Тей, Алма-Кытгаларга малчы-нык даглар дээр-нар ам кышкы, узун Барын-Хемик район дурттуг дүмөлдө-дөө, нун «Барлык» совхозу-на ооддар берге уелер-ниң хойжу бригадалары де-дөө шыгыс дам-лар тургалары-дир. дар, халыттыг фонар-ында чаалыктыг тур-дар халла тутпас бол-туган чаа бажыныр-даннар. Ам дүн-хүн чок Узун-Узун ак калкылар, чырык, халажок болган. электри убазынчыларын Илчичин оттарын чыгарып ырактан-ча кымыр электри уба-кыстур турар. Ол ырак ынынын совхозтун бы-кыга берген.

Ажылгыр кижилер турда...

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Баштайгы хар чаап, чер доусука эгелер берген бо үеде малчыларын чурттаар оран-савазынын дугайында айтыр кол черин ээлеп турар. «Улуг-Халы» совхозтун Хемчеге № 4 салбырынн кожа хонаш-тарлыг кезек малчылары клавовка-лыг, херичинг, дозулаан каан шала-лыг, чыгыт пеккалыг чаа чурталаа бажыларын Октябрь байырларынын

муруну чармы—бо түнөрдө белекке алганнар. Бүгү тала-биле таарымчалыг чаа чурталаа бажыларынча Сат Бүрү, Донгак Оюу, Долаан Көк-оол, Ва-силей Комул чоокку үеде көжүп ки-рирлер. Туугуларынның белез Эн-ти-лини, Тарбаган-Датны, Чеве-Датны, малчыларынга улуг өөрүш-кү болган.

УЛУГ ӨӨРҮШНҮ

Тандыда «Тийлеге» совхозтун малчылары «кышка белекелче ки-чээтпейн угландарылар» деп ло-зуну салып алган күнжизининг ажылдап турарлар. Сигенин үнүжү бичин-даа болган болза, мал чени-чери-биле белекелеткен. 14 ко-данда тус-тузуна 100—150 тонна силосу салган. Бо чылын саваа база элбек болган.

Оон-биле кады хойжу бүүрү 50—80 центер сигенин боду хал белек-кээ. Малчыларын бажыларын, улуг, бие калкыларын септээр ту-кай организм ажил-агыйга чыны-ча организмизат тургускан. Олар септелген октябрьн эгезинде доос-кайнар. Белекелеткен ченин хы-мичалыг чаргалды малчылардан хамааржыр.

УЛУГ ОКТАБЬРГА

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. Ча-даана «көдөз түдүг» эргелди-нин Кызыл-Мажалык салбы-рынын монтаж участогунун эш Күжүгет Аймаага удурткан ту-дугулар бригадазы алды аал

ишти чурттаар үш чурталаа бажынын туудуп дооскан. Ам ук бажыларын сонга, каалгала-рын, шалаларын дозулап-ду-дууру доозулган. Оларге уда-вас чурттакчылар көжер.

Чаа сорулгаже угланган

ТЭЭЛИ. (ТЕЛЕФОН-БИЛЕ). СЭКП Бай-Тайга райо-мун Пленумунга «СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун түнөлдөгү болгаш районун партия организациалык сорулгалары» деп айтырны чугаалашкан. Район-нун бөрүзү районда улетүр бүүрүлгелерин бол-гаш амылраа хандырыла ажил-агыйларында бөрү улуг чептестерин илереткен. Улетүр комбинатынын кышка белектели хомууап турар. Ону удуртуп турар Ан-Довуран хоорайнын амылраа хандырыла комби-налыг удуртукчулары дуза кедрибен келген. Район-нун коммунал ажил-агый иклизин (начальниги эш

Чамыяң) чептес ажылдап турар. Чунар бажын, далчы-лар бажынын септелгенге хай чарыгал унган-дал болза, шынар чок болган. Туугу, чагайдыла чары-галыгына нөрдүгөн херонг чете амылгалтырмаан. Районун ажил-агыйларында туугулар оюм темп-би-ле чоруп келген. Оон уланында «Тээли» совхозтун, «Малчин» колхозтун чамдын ажил-ишчилери кидис еглерде ам-даа чуртташышкан. Райло аш-чөм бараан-чы-биле чурттачыларын хандыларын үзүткелдирип келген. Ылаңкыла эт, сүт, үс ховар, нагаз аймаа шуут чок.

СОВЕТ АРХИТЕКТОРЛАРЫНЫҢ СЪЕЗДИНИ АЖЫТТЫНГАН

Бистин чуртувус — чаа туугуларын чурту. Чеди чыл планын чылдарында биске беш чартык мун ажыг улуг улетүр бүүрүлгелерин ажилдаа кирген. 108 миллион совет ажилыг сөмүг он чылда чаа бажыларга көжүп кирген азы чурталаа байдалдарын экижик-кек. Чугаа бо чылын бестин 84 миллион дорбелчин метр чурталаа бажыларын туудар. Ынчангаш бистин чуртувус делегейде эн-не хойну тууду турар.

Төрөн чурттуң чурууна чаа-чаа хоорайлар көстүп келген. Културанын бурунгу төптөри аныкшаан, көдөз черлер чартынын турар. Ол бүгүге бистин жодийлерин (архитекторларын) аажок улуг ажил-ишчи салышкынын кирип турар. Делегей културалы-нын эрткинени байлакшылып турар үнөлүг чүдүлдерин архитектор-ларын болгаш туугуларын күженишкени-биле тургузуп турар. Бистин архитектурамыс чоңга, оон материалдыг болгаш уган-бодаз негелдеринге бараан болуп турар.

Архитекторларын IV Бүтү-өвиле съездин октябрь 27-де Москвада ажиттыган. Оон ажилы партиянын XXIII съездинге белек-келдин төгүлүг хундирген, совет улус чеди чыл планын күүсөдүп чедикшиини доозуп, СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумун шиптирлерин амылраады боттардынган турар хундире эгелээ.

Чурттуң бүгү республикаларын архитекторлар Кремльдин улуг одуруунга чыгган. Съездин 500 төлөөлөрүнн аразында — хоочун жодийлер болгаш хоорайларын анык туугулары бар. Залда хей сангыг ажилдар — туугулар, эргенин болгаш културанын ажилдакчылары, партия болгаш хой-наити органи-зациаларын төлөөлөкчилери. Съездин дык хай кижизилеринин

херектеринде орденнер. Күрүнениг болгаш Ленинчи шаңгаларын лауреатарын дөмдөктер — архитекторларын улуг амы-хавы-аларын чоңук хуууаа көргөниги херонгиз-дир.

Эштер А. Н. Шелен, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Б. Н. Поно-марев, А. П. Рудаков олар лозаларга көстүп келерге, төлөөлөр болгаш съездин ажилчылары чымы-биле уткаан.

Чурттуң эн хоочун жодий. Социалист-Күш-ажылдык Маады-р В. Г. Гельфрейх съездин ажиткан.

Съездин ажилчы органдарын соңуп, хун айтырыллары ба-далан. СЭКП-ниң Архитекторлар эвилелин баштыр черини илеткелди, ревизия комиссиянын илеткелди төлөөлөр дидиал, чу-гаалажыр, Эвилелдин удуртуп чаа органдарын соңуп.

СЭКП ТК-нын Президиумунун составын съездин хундугу президиумунга төлөөлөр чыгыс эл-сепкилдиг соңган. СЭКП Төп Комитетинин бол

Оолдар болгаш кыстар! Билиглерни кызымаккай шингээдиң алыңар, коммунисттер ёзу-биле ажылдаарыңа болгаш чурттаарыңа өөрениңер!

(Октябрьның 48 чыл оюнга СЭПК-ның кыйгырыгындан).

Чалгыннанган чалыы назын

Байырлаалдыг хүнер-ле хей. Балдарыңа аңа чалым, эң ир-шорлук, омак хөгүдүт. Ленинни комсомолдун төрүтүңгөн хүнү—октябрь 29. Бөгүн миллион-миллион оолдар, кыстар Ленинни комсомолдун 47 чыл оюн демдегел турар.

Коммунисттер партияның совет аныяктар дугайында хүн бүрүдө сагып салып, оларын ажалың, өөрдегизин, идеяң кижизилдегин, дымтангызың болгаш калың үгүдүңүң кичөөгөңнелерин тургузуң, манаа комсомолдун чөдүн улам-на бедидип келген. Партия совет аныяктары коммунизм дээш демиседе илелкейлиң, чогаалчычы улуг күш кылды көрүп турар. Партияның удуртгалыгы-биле Ленинни комсомол аныяктары болгаш идея талазы-биле улам-на калыңың, чуртун эконо-мистик болгаш политиктиг амды-ралыңа улуг күш болган.

Октябрь 29 чылда бугаар — оол-дар, кыстарың ажал-инчи манай-лыг-соруктуңуң, оларын уран та-лангызың, коммунисттер идеяларга бердигениңиң көрүлгөңнелерин хүнү апарган. Кандыг-даа байырлаалды күш-ажылчы чедикшиңнер-биле ук-куруу биске чачыл болган. Бус-би-ле ажалдаар электростанцияныг коллектив, республиканыг херек-лекчилер нитиелелдеңиң АТК-ы, рес-публика типографияныг үшкү квар-талын бүдүрүлгө үдүүн ирматка ажыр күөсеткен. А электростанция-ның коллектив 1966 чылдын үдүүн-де ажалдап турар. Шаа бө херекте комсомолчу оолдар, кыстарың улуг үдүүн-хууза база-ла кирген. Хоорай-ның бүдүрүлгө, тууду, транспорт ор-ганизацияларында чүс-чүс оолдар, кыстар дуржулгадыг ажалчылар-биле бир деп мурнакчыларын олу-рунда туржуп, шудуруг ажалдап турарлар. Оларын аразында электростанцияныг комсомолчу электрик-тери В. Черкашина, А. Кан, дугаары

уш чүк АТК-ның чолаачылары Вик-тор биле Иван Фроленко алышкылар, дээрликчилик Н. Черкашев, Ч. Саостёнова, С. Зырянова, аныяк политграфистер Н. Марченко, И. Су-ханова болгаш өскөлер-даа бар. Ша-лыңчы күш-ажылчы херектери бол-гаш хей-ниитиниң ажалыңа идея-кейлиң киржигезиң дээш оларны ком-сомол обкомунун хүндүлел бижикте-ри-биле шаңнаан.

Республиканың худура минис-терствозунуң типографиязының ком-сомолчу оолдар, кыстары боттарыңың комсомол хураалыңа аныяк кижэ бү-рүзү партияныг ам болур элчегизин АТК-ку сьезизини күш-ажылчы че-дишкениңер-биле уктурун хулаа-миннаа, коллективниң бүгү кижиги-нерин оларның элчегизиниң дегип эдериң кийгирган. Аныяк поли-графисттерниң аныяк элчегизиниң хоорайның өске-даа бүдүрүлгө, трап-спорт, тууду, организацияларынның аныяктары дегип, комсомолчу аны-яктар бригадаларының аразында со-циалисттер чарышты улам-на калбар-ган.

№ 3 чүк АТК-ның комсомолчу аныяктары Ленинни комсомолдун 47 чыл оюн күш-ажылчы чедикшиң-нер-биле уктурушаан, комсомол хоор-комунун шилчип чоруур Кызыл ту-гун чаалап алган. Боттарыңың 21 комсомолчу чолаачылары, сле-сарылары болгаш токарлары үшкү кварталын улуг-хуузу 10 хууза күөсеткен. Комсомол ага организаци-яның секретары Валерий Чурташев коллективниң мурнакчы слесары-ларын бирок, аныяктарың бугу-т баштың. Чокта чаа болуп эртен отчот-сонгудалыг хураалга комсомол-чулар Валерийни база дагың сек-ретарыга сонгааннар. АТК-ның аны-яктары боттарыңың күжү-биле ажалчың клубту тударың шитти-рлээш, бө ажалды улуг чедикшиң-

биле чорудуп турарлар. Аныяк оол-дар чеже-даа берге болгаш ырак рейстерден кээп, мотоп турупса-даа комсомолчу тудуучуе угалпарлар. Соглаан сөзүңе чаа болуп, хей-ниити-чи эгелээшкн-биле бодунуң төрөң коллективниң унелиң улуг чүүд — клубту тудуп дооскаш, белекке бээр дэон комсомолчу чагай күзөл аныяк кижэ бүрүзүн шаа бө херекче чал-гыннадырган. Клубтун туузу ула-пас доостур болгаш, ажалдаа кирер. Бө дээрге бугуру комсомолчу күш-ажылчы унелиң херектиң херек кы-рында боттанылгазы-дыр. Оларныг аныяктыг эгелээшкениң кым-даа эде-рер, оларны кым-даа дөөкөтөр.

Ленинни комсомолдун 47 чыл бо-дур оюнга уктуштур республика на-йысчалыңың оолдар, кыстары боттарыңың төрөң хоорайы — Кы-зылдың чаартылганың аңа илелкей-лиң киржирин чокта чаа болуп эр-тен плануңа сүмеллеңип дугу-рушкаңар. Бир-де дугаарында хоор-айныг барың талазында чалымы назыныгыларын партың тулуп, аңа Ленинни комсомолдун адың тымсыр деп шиттирлээңер. Ок-тябрьның 24. Эртениңиң 9 шақта хоорайныг бүдүрүлгө, ортукма өр-е-диге чедерлиң болгаш школа-рыңың төлөөлери чыгып кээп, «Комсомолчулар — эки-турачылар» деп ыры мурнакчылаан, келир үе-деги партияга тудар чегинге чедип кел-генер. Комсомолчу партияга ага та-лаа салдыңар. Эки херектиң ага ба-зымы кылдыңар.

Комсомолга организациа ажалды — партияның амыг үдегиз негеле-дериниң дегилеңиң чедирип, ВЛКСМ ТК-ның 7-ти плануңун шиттир-лерин амыдаарга боттандырар со-рулга-биле чамдык ажалдаар кылды-ңар. Чыл бүрүдө-де хоорайныг ком-сомол организациаларының хураа-лы эң дээр оолдар, кыстарың са-

ны-биле өзүп турар. Чүгө 1963 — 64 чылдарда болгаш бө чылдың 9 айларының дургузунда 1700 оол-дар, кыстар комсомолчулар апарган.

Бө чылдың декабрыда бистер Ты-ранның араттын революсчү аныяк-тарының баштайгы бөлүктөрүнүн тур-густунуп келгениңден бээр 40 чыл болуп оюн улуг байырлаа кылдыр демдегел эртерер бис. Хоорайныг комсомол организациаларында баш-тайгы аравың кижигиңнери, а ам-гы үеде хоочун коммунисттер — пар-тия, совет ажалдакчылары-биле со-лун журажыга келээлери эртип турар. Тываңың комсомолчу аныяк-тарының бө улуг байырлаан күш-ажылчы белектер-биле уктуң, аны-яктар-биле политкижиңилдеңиң ажалды улам бекик дегилеңе ко-дурерин комсомол хооркому ага ор-ганизациаларың мурнуңа кол со-рулга кылдыр салгаң.

Бистин чуртуука коммунисттер нитиелелди тургузар магалыг чагай ажал-херекке совет аныяктар бөгү күжүн, өртем-билиңи, хып чоруур чалымы күзелиң бээрине келээде бе-ленер.

Д. БААЗАН.
ВЛКСМ Кызыл хооромунун бирги секретары.

Аныяктарның чыгы

Бин-Хемниң комсомолчулары чыл дургузунда кылган ажалыңың түн-дөөлөрүн болгаш амы кылдыр ажал-дарың чугаалаңар дээр дээш, район төвөгө октябрь 25-те чыгылган. Комсомолдун район конференцияы бедик дегилеңе эртен. Орта 19 кижэ санал бергеш, ажалда бар четте-стерин илестерген. Районун ДЮСАФ комитет, болгаш спорт чөвүлели спортту, ылангыя оок национал хе-лирлерин массалыг болдурар талазы-биле четпес ажалдааны илестерген.

Туран хоорайныг № 1 ортукма школазының (секретары Владимир Шинигин), № 213 орук-ажылга эр-гелеллиңиң (секретары Гая Полухи-на) комсомол ага организациалары эки ажалдаан. Оң-биле чыды, рай-онунуң шолбаннары комсомолчу хой-жулар Ондар Эрес-оол, Кызыл-оол Сарыг-оол, саначылар Елена Селе-н, Воля Цветаева оларын аттары залга чагылаңып турган.

С. Прилепова, Ю. Шелихов, З. Пескарёва олар боттарыңың ажи-лыңы дуржулгазың тодаргай чуга-лап, эки саналдааннар. Конферен-цияныг ажалыңа СЭПК райкомунун секретары Н. Олеш, ВЛКСМ Тыва обкомунун секретары И. Сукова олар киришкен.

Конференция ВЛКСМ райкомунун бирги секретарына Саага Баяны, ийгили секретарына Юрий Демкинни сонгаан болгаш районун комсомол организациаларының ажалыңа эки-желе-ринче улаңган шиттирлери хулаап ал-ган.

Аныяк ужудукчулар Юрий Шумаров биле Владимир Лаптев чарыбас өңүктөр. Владимир чалыңың ко-рабдагы командир, а Юрий оң ийги ужудукчузу. Комсомолчу ужудукчулар Кызыл аэропортунуң хоочун ужудукчуларының арга-мергежилерин өөренип, боттары-ның техниктиг билиң бедидип турарлар.

Ленинчи комсомолга

Харлыг шуурган хөмө шапкан соон дүндөн, Чалар от дег хаарып келир изиг хүнден Найгамчытыг чалымы назын коргар эвес: Чалгыннанган күзөл-биле сорун кирер. Комсомолдун кижизиткен маадырлары Комсомолдун делегмелерин эргип ушкан. Октябрьның Тугун туткан совет чоңу

Октаргайныг чурттарыңа алдаржыткан. Коммунисттер бригадалар бүрүзүңде Комсомолчу шалып ажил димиттелди. Илчигиниң чагыг сөзүн чалгыннанган Ленинни комсомолга мактал, алдар!

Хөвөмей ОИДАН-ООЛ.

Шаандап тура, инек саары чүгө херээжен кижиниң ажилы дигир турган болгай. Инек саап орган эр Молдуршук Бүрбү чугаалап турар. Ол, ийи чыл буртуңаар-ла саанчы-лап эгелээш. Аныяк оол ажалыңа мергежил, ботунга быжылган 16 инектериниң бирээзинден 10 айлар дургузунда 1443 кг сүттү саап, бо-дунуң социалисттер хулаагезин ажыр күөсеткен.

Саанчы оолдарга

Ол-ла районун Жданов атыг колхозунда Саанчы Владимир Сас-пык-оол, Каа-Хем районун «Ок-тябрь 30 чылы» колхозунун Мерген сүт-бараан фермазының саанчызы Отгукпан Октябрь олар бир инекке онааштыр 1100—1200 кг сүттү саап алганнар.

Ш. НУУЛАР.

Бай-тайгажыларда

Байырлап бүрүзүн күш-ажыл-чы белектер-биле уктуруу совет кижилериниң эки чачылы апар-ган. Ленинни комсомолдун төрүт-түңгөн хүнүн Бай-Тайганың ком-сомолчулары улуг чедикшиңнер-лиг уктуп турарлар. Комсомолдун төрүтүңгөн хүнүн адал бол-дурган социалисттер чарышка ра-йонда аныяктарың сүт-бараан фермалары болгаш хойжу брига-

далар киришкен. Ук чарышка тип-лекчи болганарың ВЛКСМ-ниң Бай-Тайга райкому тодараткан.

Аныяктарың сүт-бараан фер-маларыңдан бирги чегин «Тээл» совхозтун Эр-Хавак сүт-бараан фермазы чаалап алган. Фермада шупту 13 аныяк саанчылар бар. Оларныг аразыңдан Сагды Бара болгаш Роза Билчегини көргү-зүлгери эң бедик болган. Сагды

Бара бир инекке онааштыр чылда 1100 литр сүт саар хулаагезин 1183 литр чедир ажыр күөсет-кен. Роза Билчег бир инекке онааштыр 1100 литр сүттү саг-ган.

Хойжу бригадалардан дээр көргүзүңү о-ла совхозтун Кы-зыл-Дар салбыраңа аныяктар-ның хойжу бригаданы чедип ал-ган. Бригаданың кышка бе-леткели эки: 100 ажыг тонна ситенин белекчөөш, кышталарда чедирип алган.

КОМСОРГ

Институтка өөренип эгелээш баштаймы чылымы-ла, ортукма дурт-симың, шовоа карак-тарлыг, орданыммаар аажы-чангың урунуң аажык хундулээр апар-ган бис. Ам Кызылдың башкы институтунуң биология болгаш көдээ ажал-аңгы үндөөнчелери үшкү факультетинде өөренип турар ол ду-руш. Мурнуңда чы-дырда институттун кон-сомол организациаы комсомолчу кылдыр чок-та чаа сонуп адымыс.

Бистер, биология фа-культетиниң студент-тери, Очур Ирианың чангыс курсулары, эжи-виске бүзүрээр болгаш

чоргаарларын бис. Ол эртерген чылымы бистиги факультеттиң комсомолчу тургай, эш-өөрүнүң идеяңың, хей-адың бодунуң өөрөдиге бо-логаш сагыла-чуруму-биле бодунуң үлөөр-чүмү-биле көрүзүп, студенттер-ниң хундулгезин чалып алган. Мурнуңда чы-дырда институттун кон-сомол организациаы, аныяктар-биле ажал-аңгы ажалдаан, хей-ниитиниң болгаш культура-масса-лыг ажалдарың чорут-пайн турган.

Чаа өөрөдиге чылы-да институттун ком-

сомол ажалы көсүзү-биле экижил эгелээш. Кел-дир уениң башкылары Кызылдың школары-ның пионер организациаларының ажалың, шагдааның урулар ком-натазын шөфке алар. Ириана Очур институтка киришкен мурнуңда башкы уениң чегин дө-көтүп, комсомолдун хоочун ветеранлары Ба-ра Хасмкова, Сергей На-заров, Дакын-оол бол-гаш С. К. Тока-биле ужуражылаңың кел-гезин эртерер.

М. ЭРЕС-ООЛ, студент.

КОММУНИСТТЕР БОЛГАШ БУДУРУЛГЕ

Марксизм-ленинизм үндөиннериниң школазына дуза

(Төнүзү, Эгези № 255 «Шында»). Бүдүрүлгениң бүгү айтырларың шиттирлээрине парторганизация ажалың чонгарың калбаа-биле ки-риштер. Ам ажал-аңгы эгелел башкарыңа, бүдүрүлгени хөгжү-дериниң ийги беришкениңе эконо-мистик бираларың ролю элээн өскө-н турда, ону кылдыр онза чүтүлэ болуп турар. Бүдүрүлгени эгелел башкарыңа ажалың чонгарың шуут калбаа-биле кириштерин хандырып турар бүгү хей-ниитин хевирлерин — доктаамал бүдүрүлгө чөвүлэ хуралдары, ажалчылар хуралдары, рационалаторларның, чогадыкчыларның болгаш эртем-техниктиг нитиелелдерин, экономик-тиг анализтиг болгаш нормалаш-кылың хей-ниити бираларың дээр ажалчыларга партия организациа-лары хам сонургалдыг болуп ужурут. Бүдүрүлгениң аныяктыг-ларын шиттирлээрине, коллектив-терин бүгү амыдаарыңа профсоюз болгаш комсомол организациалары-ның ролю олар бедидер ужурут. Ол болза массаларың чогадыкчы илелкейни хөгжүдериниң, ажал-аңгы-политиктиг сорулгалары боттандырың оларны чедикшиң-тиг мобилизастарыңың эң шын оруу-дур.

Бүдүрүлгени хөгжүдөр болгаш сай-зыраңгыжылар дээш, экономиктиг бедик көргүзүлгери чедип алар дээш коллективниң демиседе баш-тап база улавылаан, партия органи-зациалары администрацияны кон-трольлаар кылдыр тымыска эргези калбаа-биле ажалдап турар. Ол бол-за бүдүрүлгө коллективниң бүгү амыдаарыңа болгаш ажал-чоруду-галыңа парторганизациаларың оон дузасы-биле саалдарың бедидер турар күчүлүг быразы-дыр, мынча-гаш ону бидилиң ажалчылар чүтү-

ла. Чүү ындаг эргелел ол? Адаандан оруу контроль, коммунисттерниң контроль, бүдүрүлгедэ массаларың контроль кандыг ролю ойнап турарың?

ЧАНГЫС АЯЛ БАШТАЛГА БОЛГАШ МАССАЛАРЫҢ КОНТРОЛЮ

Ажал-аңгыны эгелел башкарыңың чүтүлэ принциптериниң бирээзи болза чангыс аял баштага болуп турар. Чангыс аял башталганың эр-гежок чүтүлгезин амыг бүдүрүлгени бодунуң харахтары негеп турар. «Улуг машина индустриязының хевир-биле организастаан ажалдыг чорудулгалары чедикшиңниң болур төлөөдө, чангыс аял тура-сорукка чугаа чокка чачыгыры мырнай эргежок чугулаа деп В. И. Ленин айткан. (Чог. т. 27, арын 239). Бүдүрүлгениң ажал-чорудулгалың чотумчыл кал негелес болуп бо-дуну чуртун чангыс аял башталга, чокка бүдүрүлгө туруп шылаңас, чокка бүдүрүлгө парторганизациалар чангыс аял башталганы бүгү тала-биле быжылгаар, ажал-аңгы удурт-кылыңың аңа-аңгы бедидер, бүдүрүлгө быжыр бүдүрүлгениң сагыла-чу-чуруму хандырып хулаагезин болуучу кижигейни Төп Комитет-тин доктаалдарыңа чангыс эвес удаа көрүндүрүп келген.

Бычараг СЭПК-ның Уставы адми-нистрацияныг ажал-чорудулгалың контрольлаар эргези бүдүрүлгедэ партия ага организациаларыга ты-мыска болгай. Бирээзи бирээзинге чөвүлөк эвес бө?

Чок, чөвүлөк эвес. Чүгө дээрге, чугаажык чангыс аял башталга адалдан оруу массалыг контроль боттандырың эң калбак демократия-ныг биле дүшүрткери ажал-аңгы эгелел башкарыңың совет прин-

циптериниң үндөиниңде салдыңан дээрзин В. И. Ленин чангыс эвес удаа демдегел турган. В. И. Ленин чангыс чугаалаңың болза: «Ажалдыг тодаргай чорудулгаларыңа, шуут күөсүлгезиң хулаагезиниң тодаргай үлөөлери тус-тус кижилерниң кам-хайыра чок эрге-чаргызы дээш, ажалдаа дээш бистиги шиттир-лиг туржур ужурут болгашымы хай-жың. Совет эрге-чаргызың ажал-аңгы дээр аргаларың төлөөдө, бюрократизм боттарың катал-катал могай чокка тура тыртар төлөөдө, адаан-даа аргалары улам янзы-бүрү бол-гаш турар ужурут. (Чог. т. 27, арын 244—245). Мынчангаш бистиг партияныг ажал-аңгы ажал-чору-дугаа дээш массаларың контроль, адаандан оруу контроль хөгжүдүп база сайзыраңгыжылып турар. Со-циалисттер тургузушкунуң янзы-бү-рү үе-чараларыңа оон боттандыра-рыңың тодаргай хевирлери болгаш аргалары өскөдөн, сайзыраңгай-лыг келген. Бычараг ындаг контро-льдулор сорук киришкелери, орга-низациалары келээде чамдыкты мур-нуңа коммунисттер болуп турган.

Ол болуп бүрүң-биле бедикчак. Партияныг ага организациалары быжылган, массалар-биле оларныг харылзаа элээн быжылгип, ажал-чы чонгарың ортуңуңа коммунисттерниң авангарды ролю болгаш ат-алдары өскө үеде партияны XVIII сьезизин (1939 чыл) бүдүрүлгениң совхозтун азы колхозтун ажал-херектериниң турар байдалы дээш кон-трольлаар эргези, азы администра-цияныг ажал чорудулгалың контро-льлаар эргези оларга тымыска. («СЭПК резолюциялары» — III сьезизин, арын 374). Дараазында, партия-ның XIX сьезизинге (1952 чыл) ин-

В. ОСОСКОВ

дыг эргези садыг бүдүрүлгелериниң, төлөөлел организациаларының, конструктор бюраларының, бүдүрүл-гө-биле шуут холбаалыг эртем-шин-чилел институттарының партия органи-зациаларыга база тымыска. Администрацияныг ажал-чорудул-галың контрольлаар эргези партия организациаларыга тымыска чорук чангыс аял башталганың принципин калчыл-даа кудалдаптай, хариы ону хөгжүдүп, чаа утка-шынар-биле ба-йылдып турар. Партияны XVIII сьезизинге айттып турганы-биле алырга, чангыс аял совет башталга активке, массаларга даянмай тургаш, бүдү-рүлгө коллективни командалаар дээш чөвүлэ ол эвес-тир. Ол дээрге, ажал-херекти организастарың, кадрларын шилчип алыңың, шын ай-тымыкыңың бээрин, оларны күө-сөдирин негээрин, харыскага чок чорутарың чалдырып билер дээш ол. Бө ажал талазы-биле партия организациаларың, активке, бүдү-рүлгениң бүгү коллективни даянмы билери чангыс аял башталга негеп турар.

Администрацияныг ажал-чорудул-галың партияныг контрольлаары алы-ында база ол-ла сорулганы удур-тулга болдурар турар. Оон боттан-дирбышаан, партия организациаы, коммунисттер боттарыңың бүрүн эргези-риниң шын, эң бидилиң ажалдаар, бүдүрүлгени эгелел башкаар тала-зы-биле дааскан хулаагезини дээр-ре күөсөдир, күрүне чалварын, онзалаларың болгаш чачыларың күөсөдирин хандырап талазы-биле ажал-аңгы удуртукчуларга дуза-лап турар. Оон ужурунда совет ажал-аңгы ажалдакчы адаандан

өрү контрольду хүн бүрүдө калбаа-биле боттандырыңа хамы сонурга-галдыг, чүгө дээрге, ындаг кон-троль четтестериниң ой-шандал иле-рдиң, оларны чалдырар дээш демисе-ге кижилерин калбаа-биле, хариы коллективте партия организациаы, коммунисттер ишкы ындаг ат-алдар-дыг, күчүлүг күшү кириштериниң ге дузалар турар.

Бычараг администрацияныг ажал-чорудулгалың контрольлаар эргезин ужуру чүгө? Партияны болгаш ча-зактын директиваларың чалгылаш чокка күөсөдирин, совет хоолу, ду-румунуң шыгың сагырын ажал-аңгы удуртукчуларын дүүгү кол-лективни мурнакчы кезин болуп пар-тия ага организациаының негээр эгези-дир. Ол дээрге, администрация-ныг отчоттарың адынар, ол чегинге ажал-херекти өөренип көөр, эргежок чүтүлэ документтер-биле таныжар, тодаргай түнөөлөрүң кы-лыр база чогуур партияны докумен-тилерге болгаш күшүгү турар хоол-дуларга даянмышаан, бодунуң бодал-дарың, бодунуң сүмелери бээр эргези-дир. Коммунисттер ажал-аңгы ажал-чорудулгалың дугайында шын түнөөлөрүң кылдыр, ону экинжи-лер, частыргаларың чалдырар азы баш удур болдурбас төлөөдө бүдү-рүлгени, экономиканың айтырлары боттары хандыр сайгарып билер ужурут.

Бүдүрүлгө алыңарың күөсөдирин-ден эгелээш, коллективниң амыла-рыңа ажал-инчи бүрүзүң кириж-тегиз чедир — бүдүрүлгениң ажал-чорудулгалың, оон амыралыңың бү-гү талазың парторганизациаыңа контрольлаа турар ужурут. Бычара-галыңа турар ужурут. Бычара-лаа оон кол кижизиткен чүтүлэ, бүдү-рүлгө-экономиктиг сорулгаларың че-

дишкениң боттандырыңа бирги элээтег оларны шиттирлээрине ажалдакчыларын калбаа-биле кириштер со-рулгазы салып турар. Чуртка партия-хуруңе контролюңу организациаы, парторганизациаы, партияныг дузалар бөлүктөрүн бол-гаш постуларын бүдүрүлгелерге, ту-дугаларга, колхозтарга, совхозтарга, албан чедерлерге, өөрөдө чед-деринге, бажың эргелелдериниң чалы-га тургускан чорук бүдүрүлгени эгелел башкарыңа ажалчы чонгары-ныг аажык хей армиязың кириштер-рер арганы берген.

Партия организациалары партор-контрольга дузалар бөлүктөрүн болгаш постуларын ажал-чорудул-галың улап башкаар, а коммунисттер өске-даа хей-ниити организациалары-ның төлөөлелчелери-биле кады оларны ажалыңа илелкейлиг кири-жип турар. Олар боттарыңың эше-рин хуралдаар ажал башкаарыңың биле сонуп ай, бөлүктөрүн болгаш постуларын составыңа кирип ту-рар. Дузалар бөлүктөрүн составыңа доктаамал азы тур коммиссиялар, секторларын тургузуп турары хааа эвес, олар активке даянмы, ажал-херекти эки билер кижилерни хулаагези кириштерип турар.

Дузалар бөлүктөр болгаш посту-лар социалисттер экономиканы хөгжү-дүр, партияны болгаш чазактын ди-рективаларың херек кырында күө-сөдирин доктаамал хулаагезин эге-лээр талазы-биле партия болгаш ру-не организациаыга дузалар турар. Олар хулаадалары, рейдлерин, кө-рүлгелерин, документтерни ревизия-ларын организастап, аңа үндөйлөш, түнөөлөрүн болгаш саналдары ажалдап кылдыр. Бүдүрүлгениң удур-тукчуу ол түнөөлөрүн болгаш са-налдары күөсөдир-биле хемчегдер-ин алыр. Администрация алеттин-

ТЕЛЕГРАФ ЖЕДЭЗЛЕП, ДАМУЫДЫП ТУР

да байдал

«Сентябрь 30-де болушукуннарын тургускан байдалы-биле хоббаштыр политиктиг шийтирлерин дилеп ты-варга арнаган» менээ бээр ужурулуг ду-

дээрээн чок байгаалы тургуурзы
эрхэмжог чууга деп, президент дем-
дегээз.

ЛОНДОН. (СЭТА). Индонезиялы
дугар чер кууштерин командьаа-
хызын генерал-майор Сухарто сен-
тябрь 30-де курун эргилдизин ки-
рийн дээн оралдажышкына кириш-
кын бугу шериг албаныггарын бот-
тарынын кесектерине ээл келирине
кумйгырган. Рейтер агентсийин кор-
респондентизинг Джакартадан ба-
дычканын биле алмгыз, 60 кийири-
нын тоомоз чок коргон кийириг-
шингын кеземче кирир дээрэин
Сухарто медэгээз.

Ылчгарга Индонезияда коммуни-

хүснэгт илгээг сүүр болгаш тудуу хоруулан чорук үргүдчүлөөшшээн, Чүлө октябрь 23-те бээн Джакарта Компартияны 55 кезигүнүн тудуу хоруулаан, Көлөз ажил-тгий министриси Салжар, ажиллаан коммунистерни болгаш дөшлөхлөгиг организаццаларни кезигүнүрүн үндүрлөө айттышкыны болууш чатыгараада турар албан чөдөрлөниң үдүртүхүдүрүн берген.

ӨНЧҮК-ЧӨНГЭЭ

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Көрейге тай-бынчыдылга талаам-биле шериг ко-
миссиясы келди. Көрейге тай-бынчыдылга талаам-биле шериг комис-
сиясы келди. Көрейге тай-бынчыдылга талаам-биле шериг комис-
сиясы келди.

сүлчээг катгышпаңар» деп, ол чу-
 ӨНЧҮК-ЧӨНГЭЭ

Күрөй-кылат холбоштыр ол хуралга көрөй-кылат талаа улаарынанын америка талага медегэлээн. Чугале огулгыт 8-тен 20-ге чедир уенин дургузуда безин америка таланын корабазына Көрөй-Улус Демократтыг Республиканын девискез сугурынча 16 удаа шурпуг кирген. Октабрь 25-ге америка тала ча өжөөнишке үгдөгиле кылган болгаш көрөй таланын демилитаризастан зоназынча учуче боолат турган.

Хуралга көрөй-кылат таланын баштын генерал Пак Чуи Гуктуң медегэлээн ол өнчүч-чөгнээрлери организастан база боттандаарын дээш харыссалгылы кижилгере тайбынчымылга дуагында дургужулганы өзү

ЧУРУКТА: анган шериглер бол-
гаш, чепсегдеген полицейжилер
шаажылап хемчеглеринин үезинде.
Массалык аглашкындын соон-
да 300 кижини тудуп хоругдаан.

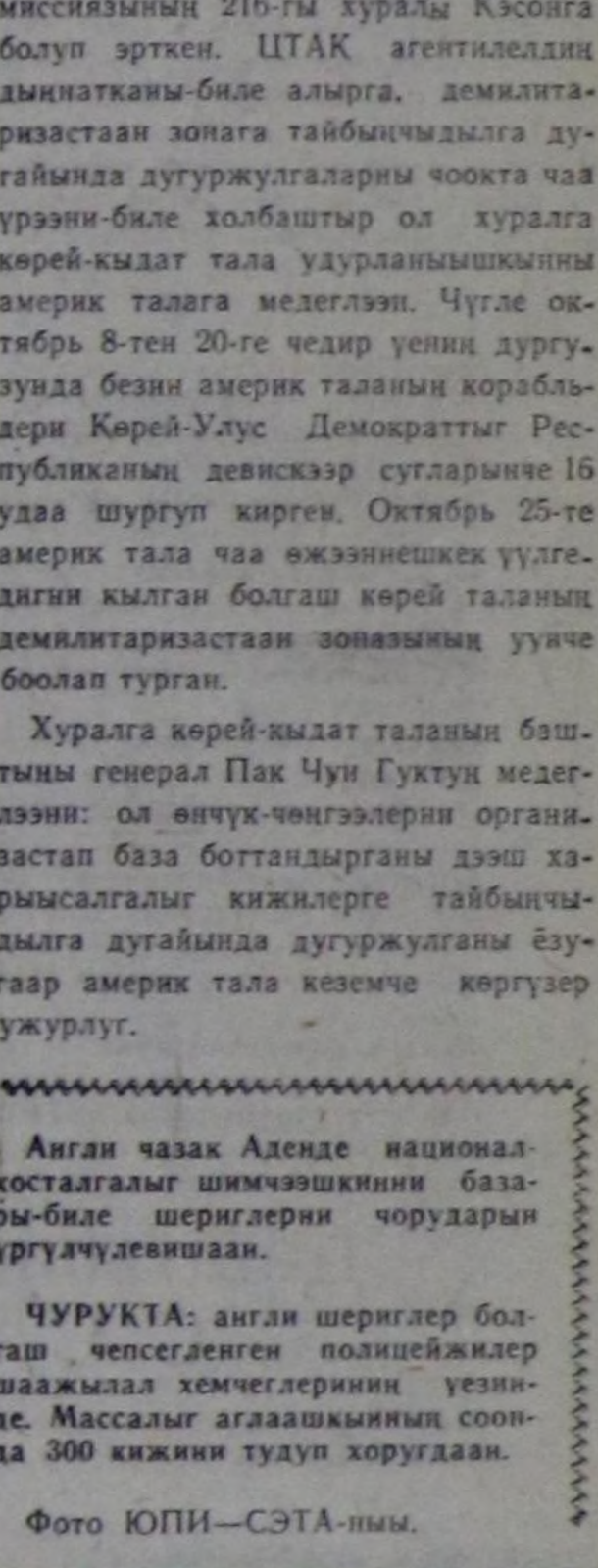
Фото ЮПИ—СЭТА-лым.

[illegible]

өргүзөр ужурулуг. Коммунистер ча-
ышка канчаар кижип, кандыг че-
ишкниинерни чедиң ап турарын пар-
ион организацниезы жоготомоң хаб-

СЭКП ТК-нын март болгаш сендир-
бери Пленумиянын шийитирлери
ошолтиги буудуругени жектеу-
леу принципаалыг чутула учур-
узалыг болуп турар. Ленинни ча-
гылларга шычы бистин партияныс
биле алган оруу биле чагылш
окта чоруп, коммунисттер тургузуш-
уунун буту адырларынга партия
болж кунуе учурутулганын че-
кирилери болган метоларын сай-
лабайдылар турар. Партия органи-
зиялары, коммунисттер хамкыт-
уунунда буудуруге боттарынын
депкейке киржилгезиле биле, ботта-
нын коллективине ажил-биле
буудуруге жектеуденин чоруулдугу-
на салдары чедирин турар.

ШЫН

1. Ленин кудумчузунун бажында чүрөк дег тай хорайык харында турган. Чыгыш эртенги серин, чыгыш чагайын канчаар? Чөөн таада Дора-Аскыр даанын кызында чыгышын келген эртенги хүнүн эртенге херелери оран делегей-биле кады хорайын шыа алы бергенде, Анна селгүстөп алыр дээш, ол тайганын кырында үнү чүгүрө берген, чаларан келген чыгыш эртенги хүнүн, чаа амыралды уткуп, төрөөн хорайын база катан ылаптаан дег турган. Тейин кырында эртенги салгын оон дыдыраш бажын үвүрүтү суйбаш, төгүлден алдын херелер оон алооко ышкыш долбанын ак арын шола алы берге, Анна карастарын шийип каап, эртенги арыг агаарын төрөк долдур тыппып турган.

— Ном дээрге—бо чыгы хүн дег херелерин чажып турар. Ном дээрге херел, чыгык, угаан, күш-ле болбай деп, Анна иштинде болганаш — Ийе, ном—херел, херел!—деп каттап каан.

Хорайын чоргаары—М1 школанн үш кат бажыны дуу-ле бедик чаагай агарган, Советская кудумчула кудумчулар одагалары—Култура бажыны. Бо хорайыда оон эн анык чери—оон төрөөн библиотеканы. Тай-бын деп кинотеатр, Пионерлер бажыны дуу-ле оналган, бир бодарга Аннаны кий деп-даа турганаш.

— Туран! Туран!—Найраалдын уду орунун аксында бир дугаар хорай сен-ле болбай сен! Тываанын бир дугаар сууру сен-ле болбай сен—деп, Анна база-ла чоргаарын аарак чугааланаш; база катан ырадыр харангылаан. Бо төгүлүтү, амыг сайзырангай хорайыда бир дег бажын Аннанын караандан черле ырааып турган. Ол—район библиотеканы. Мында оон бараан болганы хей-хей помучулар, оон кады ажалдап турар эш-өөрү, бо чыгы хүн—ышкыш херелерин чашкан хей санынгом.

нар бар болгай. Анна ынаар көрүп, иштинде чугаалангып турган: — Че, канчаарыл, канчаарыл? Силерден канчап чарлыр кижжи боор мен? А олары тургаш: — Чок, чок, Анна, сен дөмөй-ле бистиң-биле сен, канча-даа бистиң кабас-ла болгай сен!—дишкен ышкыш кыстып тургулаан. Оортан Анна каттыра каапкан, кезек боданып туруп-туруп: — Ийе, силерин оонар-ла шың. Мен дээрге коммунист кижжи-ле болгай мен. Партия кайнаар бар дидир —ынаар баар ужурулуг. Партиянын иделгени бар шат-биле шынаадыр— коммунист кижинин хүлээлгези-ле болгай деп боданылаан. II. Анна Павловна Петрова Канскинин библиотекка техникумун дооскан дораан маңаа. Туранга райбиблиотеканы эргелектилеп агааран. Оон баар ам тапты 18 чыл эртенге. Бо аразында Аннанын анык амыдырал чуртталганы-даа, оон ажил-чорутталганы-даа уттундурбас бо-лушкуннар болуп эрткилээш. Анна Павловна бо артен библиотеканын каарде, оон эш-өөрү—Мария Лескова, Раиса Гушница, оон орунуга артар Оля Казакова оларга чыгыш сүмезин берип, култура албан черлеринин ажалыннн көрүлгезинин арткаа хүнеринде чүгү-чүгү кылза чогурула деп чүвени чугаалап бээр дээш. Кыстар помучулар стодунун бир ужуна долдучу олуруп-кан чугааланган олургулаан. Анна Павловна баштай ажалдап, кыргын чылын мынчаар сактып чугаалап турган: — Библиотеккага тааржыр оран-сапа дидеп, алап кылмы-ла турган мен. Удатунаа ол бичи булуңула калдуот фойеинче кирип, коммарины бир булуңга дегеп алдым. Оон мурун херимээш, бо чыгы хүн—ышкыш туруп алдым дег. Эн башта-

йында номчужуларын тутле анык-тар болуп турган. Ному чүгө кезеж алышкан эгелеп берип турган мен. Чүгө дээрге клубка удуз чүгө алышкан эгелеп кээр чүгө болгай. Мындыг-мындыг номнары ап номчунар деп оларымга сүмелеп-ле турар мен. Эн баштайгы номчужуларым—бо-ла Иван Шеголов, Маады Седип, Александр Белеков, Оюн номчун утказын оларга чугаалап берим.

— Каам, бичинден номчуй каа-выгып сен бе, чыгыш кандыгыл?—деп, база бирээш айтырды. — Чыгыш мен, чыгыш мен. Дык-наксаар болунарар, кандыг боор ийик, харын номчуп берейн—ди-дим. — Номчу, номчу, дыгылааы—

БИБЛИОТЕКАРЬ

Сапчай суглар-ла болгай. Олар мези активчилерин болуп турганнар. Кыжын дээрге ажалдап арга бар асес—соогу даштын-биле дөмөй. Чүгө бажыр ужу-даа чок—будук долуп, холдар көжүп турар. Баштайгы чы-дарыа кандыг бергелер турбаан дээр оон! Чамдыкта ыгтай каал-даа, чам-дыкта кылыктаны каал-даа турган черин бар. Мынчалза-даа бергелерден бичи-даа далларавай, бо дээрге түр чүгө-ле болгай деп бодап алгаш, оларын ажал эртерин кызыдып тур-ган мен. Оон бичи каа боданып олурганаш: — Эдээн үр үр эртенде, клубтун коридорун үзө өрөздөш, оон библиотекка кылып алдык. Ам ийи дугаар библиотекка Мария Лескова-биле ийилээн ажалдап эгеледиш—сүмележир эштин-даа, ажал хөгүл-даа алган. Мынчан бажын элери шоолу-ла номчучуайн турган. Бажынаарын чанында узун сандай-ларга олуруп алгаш, чугаалап, тоорук казып олургулаар боор чүгө болгай. Бир-ле катан номчуп чоран номчум-биле бир-ле мындыг бөлүктүн чанында каап олуруп алгаш, олар-биле анаа-ла хөрөжип эгеледим. — Анна, ол чүгү?—деп, бирээш сонугургайды. — Бо бе, урбам? Ах, чүү дээр си-лер, дыка солун ном...—деп кааш.

Раиса Гушница суглар болган бүгү тургачылар боттарынын библиотеккага бөгүн чоргааралыгы-даа тур-дарлар. Чуртка библиотекка херези эжи-дер дугайында СЭП ТБ-нин Президиумтун докталын амыдыралга боттарыбышаан, библиотекка төвү-делгеге, хей санын атыкка дая-нып тургаш, бо библиотекка конгуч берим.

— Каам, бичинден номчуй каа-выгып сен бе, чыгыш кандыгыл?—деп, база бирээш айтырды. — Чыгыш мен, чыгыш мен. Дык-наксаар болунарар, кандыг боор ийик, харын номчуп берейн—ди-дим. — Номчу, номчу, дыгылааы—

солун болгаш хей анык талалары, доктал кижжыдылде ажалдап чорутуп турарын тургачылар мак-тап чугаалажып турар. Район төвүгө кандыг-бир чыгып, алы хурал-суглаа турган болза, библиотекка аңаа илгектейн-биле кижжип, ном делгелелерин, чаа номнар дугайында дынаагыларын болгаш бекседарыны анаа доктаамал организастап турар. Чурт шинчилеп өөренир темага база солун ажал-дар болгулаан: бо аразында 6 дел-гелелерин, 15 номчулга, бекседар-ны болгаш «Төрөөн Тынам, чечек-тед-ле» деп кезжени эртеригени он-за солун болган. Шажын-чуулууге удуз темага 12—15 чедир массалыг ажалдап эртерилгези.

— Он сес тылын мурунда түг-ле муу ажал номчут, тос-ла борбак номчучуларым турган болбай чок! Кижжи бажын шыныгар арга чок! Ам көргө кандыг-дым, денеп көрүндү даан: Бо чартык чылда ном чогуузу барыс 27.000 четкен. 1148 номчучулар бис. Ном берилгенин 16.900 жемеплар чедип турар. Библиотекка ному—эрге санынга че-дерир диген сорулганы чедип ал-каш, ам ному—номчучу санынга деп сорулганы салып турар. Библиотекка чеди кезек чедер кезек сал-бырлардым, мында 253 номчучу-

лардым. Бо аразында 7 кезжолерин эртерилгези—дээш, Анна Павлов-на чорутуп турган массалыг ажал-дарын санап агааран. IV. — Кандыг кезжолерин эртерип тургачылар, Анна Павловна?—деп, бир айтырып салгынган. — Төрөөн чуртүвүстү күш-ажы-лыны-биле алдаржыдылар. «Белдир дүжүт дугайында бодалар», «Ленин мөнгөдө дидир», «Эзулут эш кандыг бодурул», «Хөрөжөнөр, силерге», «Эмнеге ажалдакчыла-ры, силерге», «Айтырык болган ха-рыс кезжээш», «Оруч кыштын ба-йыры»,—суг-суг дигилээш өске-да кезжолерин чугаалап болур.

Туранин район библиотекказы култура албан черлеринин көрүлгезинде база-ла амыр эсеп киришкен. Сентелге шагда доктал, кышка бүрүн белеккеттиген. Чай дүжүп көргө оон артык, иштин аны-бүрү нолган үнүштер каа-таптар. — Библиотеканын тыштаныр хүнүн субботада кылып алган бис. Чүгө диге ол хүн удуз келес-тир-кым бажынытын ажалын кылып, кым кинолаар, бир чамыктары клубтаар... Помучулар оон база чүгүлүг деп санап турар. Массалыг ажалдап бис шут-та форма, бү-дүрүлге албан черлеринин ботта-рынга барып кылып турар апарган бис. Улус хей чыгыр, ол шын түг-дөш. Оон-биле кады чаа көргөн но-нар дугайында чарла-ланганын бол-гаш мезелерин бүдүрүлге, албан, организаста, школа черлеринин бот-тарыга апарып азып турар бис. Ол база-ла анаа барбайн, ажалыг болуп турар—деп эргелекти са-гып ханган чугаалап ол.

А. П. Петрова—кодза библиотеканын болгаш клубтарынын доктаамал болгаш кузениг ажалгын. Көдз библиотеккаларга болгаш клуб-тарга ургутууну дуаламчызын көргүзери—оларын бирги хүлээ-

лгези болуп берген. Чартык чылдын дугузунда кааже 13 удуз үчүм-күн кылган, 10 удуз практик чор-тукан. V. Култура кидинин кабинетин-ге кире бердим. Стол артында кы-зы кофтакчалыг алык хөрөжөн, он холууда дөмүр ужуун тууп ал-ган, телефонда бир-ле кижжи-биле чугааланган олур.

Оон дүрген аян-биле доктал-доктал, кезе шаап турган ышкыш чугаа-зы ол кижини кыныктырбайн турган. Сөзүңү аразын дыңдап олтурары-ныкка Ленинка суур-биле чугаала-жып оор.

Анна Павловна Петрова ажал-дээш бодунга-даа, ажалдакчылары-га-даа шыгыны негелдеш кижжи.

— Тыва АССР-ин Дээш Совет-динин VIII сессиязы чоокта чаа болган болгай. Анаа култура албан черлеринин ажалын эжикилер дугайында доктаалды хүлээп алган. Ону мааза танымып, тускай тем-гелерин дугуруп алдык. Ам силеринин чүү кылдынын турар эсеп, узава барып көр эсеп мен бе, эш Лосая—деп кааш. Анна Павловна боданып олур.

Анна Павловна—дуржулга-билгилгиз-даа, негелдеш-даа, ат-ал-дарлыг-даа ажалдакчы. Районунун партия, совет органдары ычтангы оон култура кидинин эргелекти-инче дептиркен. Ол 1961 чылдан бээр коммунист.

Библиотекка Анна Павловна Петрова ам районун култура кид-инин эргелекти, ол удуз таа-мысалгалыг болгаш алдарыг ажалды ынакшыдын-биле сепи-рин алган, база-ла мурункуш ыш-каш амыр-дыш чокка клуб, библиотекаларын кезип халдып, «дыт бер-бестеп» эгелей берген.

Л. ЧАДАМБА.

СОВЕТ ААЛЧЫЛАР ДАШТЫКЫДА

Социалисттик партиянын аныктар кидинин чалаанын Эзуаар Японияда чоруп турар совет аныктар талээри япон аныктарын амыдырал-чуртталгасы, ажил-жи-биле, оларнын организасталары-нын ажил-чорудалгасы-биле таныжып турар.

Япон ажилын болгаш өөреникчи аныктарын төлээкчиери-биле совет талээринин ужуражышынын эш-эзууну байдалыга эртин, ийи чуртун аныктарынн саны-сеткини хайныктырып турар айтырыгларын чугаалажып турар деп, талээринин баштыны, СССР-нин аныктар организасталарынн комитетинин даргазы П. Н. Решетов чугаалаан.

Физика-математика эртеринин доктору, Москванн күрүн университетинин профессору Б. В. Гиселенко СССР-де математика эртеринин дугайында лекцияны Канберге аңгы дил кырынга ном-маа, Эртем болгаш педагогика хей-нигизинин, студентилерин удуз сонугургалын ол лекция хайныктырган.

СССР-ин электроника эртеринин кылыларынн Софияда делгелгезинин хүн бүрү ийи муу ажал кижжи кедир. Болгар тускай эртеринер, студентилер, ажилчы коннар делгелгезинин чүгүлдерин удуз кичээш-биле көрүп турар.

Совет тускай эртерингелер электрониканын чамдык айтырыглары-нын талазы-биле лекцияларын делгелгези номчуп турар, келген кижжилер эртем-техниканын тускай фильминин көр аргалыг.

Блантайрдан (Малавиден) дынадылгар Эзуаар алырга, Совет Эмилден туристерин баштайгы бөдүлүмдө барган. Бөдүлүн составында эртеринин, културанын ажалдакчылары, журналистер кирип турар. Совет туристер Малавиден Замбияге чоруттар.

Москва циргинин артистеринин оон көргүзүлгери Хельсинкиде удуз чедикшикнин болуп турар. Цирк оон көрүңүз биштерин бир недела бурунгаар-ла сазыпкан. Совет мастерлеринин програм-манын 54 муу кижжи көрүп каалкан. Оон көр дээш фин найыскалга чуртгун ирак районнарында безин кижжилер көзүп турар.

Даштыкы аалчылар СССР-де

СССР-ин аныктар организасталарынн комитетинин чалаанын Эзуаар Совет Эмилденде чоруп турар Камбоджанын Хмера хаан черинин социалисттик аныктарынн талээринин СССР-нин Дээш Советинин Президиумунун Даргазынн орадакчызы Н. Г. Игнатов Кремлеге келген алган.

Н. Г. Игнатовтун болгаш камбоджа талээринин удузгучузу Хор Пент Хонгтун аразында чыгыш найыралгы бесед болган.

Кипр Республиканын чырыдышынын министрствозунун удузтур ажалдакчыларынн министр К. Спиридис баштаан талээри Москванда Төрөөн чуртуну чорупкан. Ол талээри СССР-де улус чырыдышынын канчаар тургусканы-биле танышкан.

Совет Эмилденде түр каа чорудуш, мынчалза-даа онза хей чүгүлдерин билеп алдыны—деп, талээринин удузгучузу К. Спири-дис делгелгези. Москвада, Ленинградта дык хей өөрөжиге черле, ринге чорудуш, совет школанын ажалдакчылары-биле чыгыш най-ралчы харылдааларын тургузуп алдыны. Бистин көргөнниси, бил-гениниси бүгү чүгүлдер магаалы-дыр—деп, ол чугаалаан.

Индиянын национал хойулуудулга хуралдарынн депутаттары-нын талээринин Туркмениннин аалчылар болуп чороан. Ол талээри Туркмен ССР-ин Дээш Советинин Президиумунун Даргазы А. М. Калыевча барып ужурашкан.

Колхозтарга күрүнени дуаламчызын, көдз черлерде чуртгалга туудун болгаш өске-даа айтырыгларын аалчылар сонугургаан болгаш чогуур харыларын алган.

Арктиканын чөөн талакы районнарында суг оруктап чорутуу дооступ бар чыдар. Совет куравааннар турар черлерин кагыш, портче чоруп турар. ЧУРУКТА: дооступ тууруушкундан үген транспорт суднозу. Фото И. Соловьевтун. СЭТА-нын фотохроникасы.

Совет космонавтар япон черде

СЭТА-нын медээзин кай самолёт-биле япон Совет чуртгун аалчыла-Эзуаар алырга, совет кайысмысал—Токиода-ла чыгыш чыгыш-биле байыр-дан уткаан. Япониянын космонавтар Валентина ужулуп чед берген. Са-Социалисттик партияны-Николаева - Терешко в а-молеттүп барып хонга-ны Токиода Ханеда дээр-ны Токиода Ханеда дээр-ооар «ИЛ-18» дээр тус-делегей аэродромунга мында барганы ол.

ДУГУРЖУЛА

Ийи чурттарын ала-аналарын күш чок бол-ративтик Республикамы-характеринин ужу-дурар дугайында СССР-ин аразында дугурула-рунда аргыжы чоруп-нын болгаш Югославия-гага Белградта сал-хамаатыларынын Социалисттик Феде-ган.

ЧУРУКЧУЛАР КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

РСФСР-ин чурукчулар эвиле-динин удуз үр эсепте болуп эртенги оон пленуму Совет эрге-чатырга-нын 50 чыл болур оннга тураскаат-кан «Совет Россия» деп база Феде-рациянын төс зоналарынын делгел-гелерин ажалдап дугайында шит-тирини хүлээп алган. Ол удуз органи-заастыг ажал ам боттанып эгеледи. Октябрьин 19-та Омск хорайга Чөөн-Сибирь чурукчуларынн 3-ку конференциязы болуп эртенге. Оон ажалында Иркутскинин, Томскинин, Новосибирскинин, Кемерованын, Красноярскинин, Алтай крайнын, Тува АССР-ин талээри кириш-кен.

РСФСР-ин чурукчулар эвиле-дин баштаар черинин секретары Б. Смирнов конференцияны ажал-ган. Орта бирги илеткеди СЭП Омск обкомунун бирги секретары Ан-Маякин кылган. Социалисттик Си-биринин удуз хорайларынын би-рээшине алдар-алы сурагжаан хо-чун болгаш анык чурукчуларынн, уран туудун ажалдакчыларынн чыгып келгенине өөрүшкүзүн иле-рештишкан, кижжикчилерге байыр чедирип, хаанын Россия үзүнде ка-

рангы бүдүлүг турган Сибирде Илгизинин лампочкаларынн чы-рып, уран туудун бүтү херилерин-нин өзүп, сайзырап турарын ол он-заап делгелгези. СССР-ин улустун алдарыг чур-укчузу, РСФСР-ин чурукчулар Эвилелинин баштаар черинин дар-газы Владимир Александрович Се-ров чурукчуларынн мурунгула удуз сорулганы салып, Совет эрге-чатыр-ганын 50 чылында удуз белектерин ужуражырыне кийгиткан.

Бистин республиканын чурукчу-ларынн өмүзүзүндө ол конферен-цияга 5 кижжи кижжип чорашп кел-ген. Олар болза Г. Торул, Ю. Кур-ский, А. Невзголин, Т. Левитовская база чоңуң ус-шевер мастери Х. Тойбухаа болур. Бистин талээри-ни ол конференцияга хол даан, анаа кижжип, өске чурукчуларынн ажи-лын көр дээш барбаан. 11 чурук-чулун, 11 ус-шеверлерин мына-дып тургаш кылган 45 санын чо-гаалгыч ажалдап тускай делгел-ге өөрөжиге тургузары-биле киж-риген бис.

Республиканын анык чурукчу-лары Торул биле Курскийнин чу-

руктары конференциянын кирежи-тилерин үнелгип алган. Устүндө эштерин чамдык чуруктарын эдил-ге сонда делгелгези чорудар дээш, олар-биле керээ чарган. Тува ур-ашеверлерин апарганы бүгү ажал-дарын шутулап делгелгези кизи-рин-биле салып алдырын делгелге ко-мослоянынын элгелгиз хуралынын түнелгизине шиттирилгези.

Оон алгаш көргө, бистин чурук-чуларыне, шеверлерини межежи талазы-биле өзүп турары илден. Республиканын чурукчулар эвиле-дини хуралыне 6 кижинин неме-жиңи турары өөрүңүтүп. Чурукчулар-нын шак мындыг челикшини Тува-нын чурукчуларын ам болур деп ту-рар күсүк делгелгези эки кылдыган ажалдап ужуражырыне хей-ай кирип турар. Делгелгезин орга-низастыг ажал ам эгеледи. Ол ам Октябрь байырдалында утуктуур ажалгынган. Бо бүгү болза тува чу-рукчуларынн тон мурунгула хүндү-дүг хүлээлгезин эки күсүлгезин, то-га бараан болуп турарын көргүзүп турарынн тодгаргай херемин болур.

С. ЛАНЗЫ.

Аңныырга хоруглуг чепсек ажыглап болбас

Тува АССР-ин деискэр аң та-лазы-биле байлак. Аң-мечини кура-лыны улам-ла көвүдөсүр сорулга-биле республиканын аңчыр ажал-а-тыг черлери унелгип аңчыры өс-көзүртен эккеп, чер болганда салып турар болгаш Тувада бар өске че-рлерде чок аң-мечини республикадан үндүрүп турар.

Бистин республикада аңчыр та-лазы-биле шыңгыр көрүм-чүрүм тур-густунан, кандыг чепсек-биле аң-чыры, балыктарын аңчыларга, бал-ыкчыларга, а ол ышкыш аңчал, бал-ыкчыларга хүлээлгиз кижжилерге билиндир апарган. Республиканын аңчылары кай бүрү хей өлүктү бол-гаш элти күрүңгө дугулап, ботта-рынын ажалдакчыларын удуз ору-ганы кирип турар.

Аңчыр сезону эгеледи, респу-блицанын аңчылары эминдере чоруп турар. Эзулут аңчылардан аңчыга аңчырга ынакшыдыг чүс-чүс кижжи база аңчыларын атыткан. Аңчы-жынышта чоруп турар бүгү кижжи чо-руглуг чепсектерин ажыктады дугайында дүрүмү сагыры чүгүл. Дузак, капка, ая салыр болгаш дес кылар, аңчыры кылза дошка чы-дап тургаш өлүрүр чоруктары бол-дурбас херек. Устүндө айткан чеп-сектерин ажалдап, аң-мечини мас-салымы-биле ууткаарыга чедирер. Балыкты тар характерг четки-биле

болгаш чааа тесир чүгүлдер-биле тузарын аңчыр дүрүмүде база хоруттап турар. Хорутлуг чепсек-биле аңчылар, аң балыкчы мас-салымы-биле ууткаан турар чорук рес-публиканын деискэринде эвээш эсеп.

Мааза чамдык чиктерен көрүп кө-рөзүлгө, Шаанда СЭП Тес-Хем райкомунун секретары турган В. В. Сычев Тес-Хемини чээренин черле-рини аңчылар турган. Тес-Хем рай-онга тургаш, Сычев чээренин кам хайыра чогу-биле өлүрүп чип турган. Ол ам Кызылда ажалдап турар, хей кижжи эдиртп алгаш, өлүрүрүн хор-уу каан чээренин ууткап турар апарган. Сычев чүгүл чээренин ууткап турган эсеп. О. Шинданын кууңу когун үс ууткаан. Ол чер-ин чоңу мынча деп чугаалаар:

К. ЯМБАЛЬ.

Редактор К. Н. КУДАЖИ.

Солун чүүлдер, фактылар

Эң-не допчузу-биле

* Эң-не дустуг суг Кызыл далайда, оон суунуң дөрт хуу-зу эзилген дус.
* Эң-не бичи номчу Япониянын бир типографиязына паралап үндүргөн. Оон узун дурту 4 миллиметр, дооразы 2,8 миллиметр, а кылдык чаң-гыс-ла миллиметр. Ынчалза-даа оон чээрби дөрт арындыа чүс шүлүктү парлап каан.
* Демир оруктун эң-не улус аңдарышкыны 1917 чылдын декабрь 12-де Италиянын Аль-пи даанга болган. Аңаа алы-чүс аңдан француз шериг шы-лээп чанып олургаш, чедер черинге четпейн, кызыл дустат берген.

* Германияда Беннигхайм деп черде бир хөөр бар. Оон тураскаал бажында мынча деп бижээш: «Мооң аадаанда дж-жын тыпкан Барбара Шмотце-рин 38 оолдун болгаш 15 кыс-тын төрөөн иези-дир».
* Англи Томас Карм эң-не узун казынын назылаан. Хүрээ бижилгези-биле алырга, ол киж-жи Лондонга төрүттүнгөн болгаш ийи чүс чеди харны харлаан.
* Европанын эң-не узун киж-жи австрияж Виннимайер чороан. Оон узуну 2 метр 73 сантиметр турган.

* Англи Томас Веббер эң-не узун дүмчүктү турган. Оон дүмчүмүн «хуулаадын-дүмчүк» деп шолалап адаан, узуну тап-тыг-ла тевер карыш: он тос сантиметр чороан.
* Эң-не ханы кий Франци-нын Гренобль хорайыкын ка-вызында. Ол куйун үстүндө адаанда чедир 1122 метр.
* Эң-не ханы шахта болза Индияда ийи муу сес чүс он метр оңаштаан алдын уур-гайы болур.
* Муруну Африкада титанус гигантеус дээр эң-не улус доос-караның узун дурту он алыс сантиметр ажык.

аналарын күш чок бол-ративтик Республикамы-характеринин ужу-дурар дугайында СССР-ин аразында дугурула-рунда аргыжы чоруп-нын болгаш Югославия-гага Белградта сал-хамаатыларынын Социалисттик Феде-ган.

Одессанын «нафтусызы»

«Нафтусы» дээр аржаан сут баар. Өт база бүрүк аарыгларын эминдерге эргежок чүгүл эминерин бирээш. Ону ижил хергелгез дээш, аржаан-ныг курорт Трускавецке (Львов об-ласта) чуртгун бүгү булуңнарында аарыг кижжилер чоруп турарлар. «Нафтусы» Трускавецтен үндүр сөөртүп, аарыг кижжилерин чуртап турар черинге эминер деп оралта-жынышкын кылза-даа, шилге кудул-каан аржаан бодунун эминер шы-ны дораан-на чидириптер болган.

Ынчалза-даа чуртгун аптека-рыне Одессада «нафтусыны» эк-кеп турар апарган. Ында чаа аржаан тывалган деп бе? Чок. Ону эм кы-дык заводтун ажалдакчылары хи-микит арга-биле белеккээсир. Бу-дучел аржаанда аңгылап, ону «нафтусин» деп адаан.

Пятница—санитар хүнү

Хорайымысты арыг-шевер тургузуп, чечектиг сад кылдыр хуу-дурааляр! Кызылмысты беиз културлуг хорай болууларыннар! Бистер шутуу хорайымыска ынак болгаш анаа чоргаарларын бис. Чыа келген туура улам чараш боюн, чаа кырталда, чурт-талга бажынары нежежил турар.
Хей-иштин черлеринге, бурулгелерге, кудумчуларга, хеример иштинге санитар чурумун хаймыктанар. Бизе эптеп чок болунар. Кудумчуларын, хеример иштин ногаачымын, мыштаран тарып, чектерден олуртукан. Бистин хорайымыска ыш болгаш чечек тарыттыккан чыгыс-даа кудуму алы херим ишти чок турду.
Ыштарын, чектерин болгаш галонярынын камнап хайгаара-нар. Кады ажалдап, чуртап турар кожаларыналар, деискэр аштакчыларында каа-даа үзгелерин арыг-шеверин «агымын» негерер.
Арыг-шевер, ногаачымында болгаш төрөөн Кызылмысты моон сонгаар маагайжыдары дээш демисе—хорайын бүгү чурттакчы-ларынга ат-алдарын херээ.
Кызыл Крест нитилелинин кежигүнери—санитарлыг чуруму тургузарында илгектей кижжипер.
Пятница санында-ла Кызылга санитар хүнү—билип алынар.
РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫ